

Statiestraat (Lichtervelde, West-Vlaanderen)

ARCHEOLOGIENOTA 2025E258

DEEL 1: VERSLAG VAN RESULTATEN

Titel: **Archeologienota Lichtervelde – Statiestraat**

Erkend archeoloog: **OE/ERK/Archeoloog/2021/00016**

Auteur(s): **Sebastiaan Genbrugge**

Advies specialisten: **Niet van toepassing**

Wetenschappelijke advisering: **Niet van toepassing**

Projectcode bureauonderzoek: **2022E258**

Locatiegegevens: **Provincie West-Vlaanderen, Lichtervelde, Statiestraat 80**

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: **Xmax, ymax; xmin, ymin: 63451,23; 191419,11; 63300,88; 191290,34**

Kadastergegevens: **Lichtervelde, sectie F, nrs. 587a3, 587c3, 587d3, 588g, 589v, 590t & 591h**

Betrokken actoren: **Sebastiaan Genbrugge (C-ZAR), opdrachtgever**

Plaats en datum: **Evergem, 26/05/2025**

© 2025. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van C-ZAR BV. C-ZAR BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUD

1.	Inleiding	4
1.1	Onderzoeksopdracht	4
1.2	Wettelijk kader	4
1.3	Randvoorwaarden	5
2.	Onderzoeksmethode	6
2.1	Motivering	6
2.2	Organisatie	6
3.	Kader en aanleiding	7
3.1	Topografische situering	7
3.2	Huidige situatie en geplande werken	9
4.	Assessmentrapport	11
4.1	Landschappelijke situering	11
4.2	Geologische situering	13
4.3	Bodemkundige situering	15
4.4	Historische schets	16
4.5	Historisch kaartmateriaal	16
4.6	Archeologische voorkennis	22
4.6.1	Archeologische waarnemingen	22
4.6.2	Archeologische opgravingen, prospecties en vondstmeldingen	22
5.	Synthese	25
5.1.	Archeologisch verwachtingspatroon	25
5.2	Onderzoeksvragen	25
6.	Besluit	27
7.	Bibliografie	28
8.	Figurenlijst	29

1. Inleiding

1.1 Onderzoeksopdracht

Aanleiding van onderstaand bureauonderzoek vormt de geplande uitbreiding en verbouwing van het woonzorgcentrum 't Hof, ter hoogte van de Statiestraat 80 te Lichtervelde (prov. West-Vlaanderen). Met dit bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een archeologienota waarvan akte genomen is en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie, conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

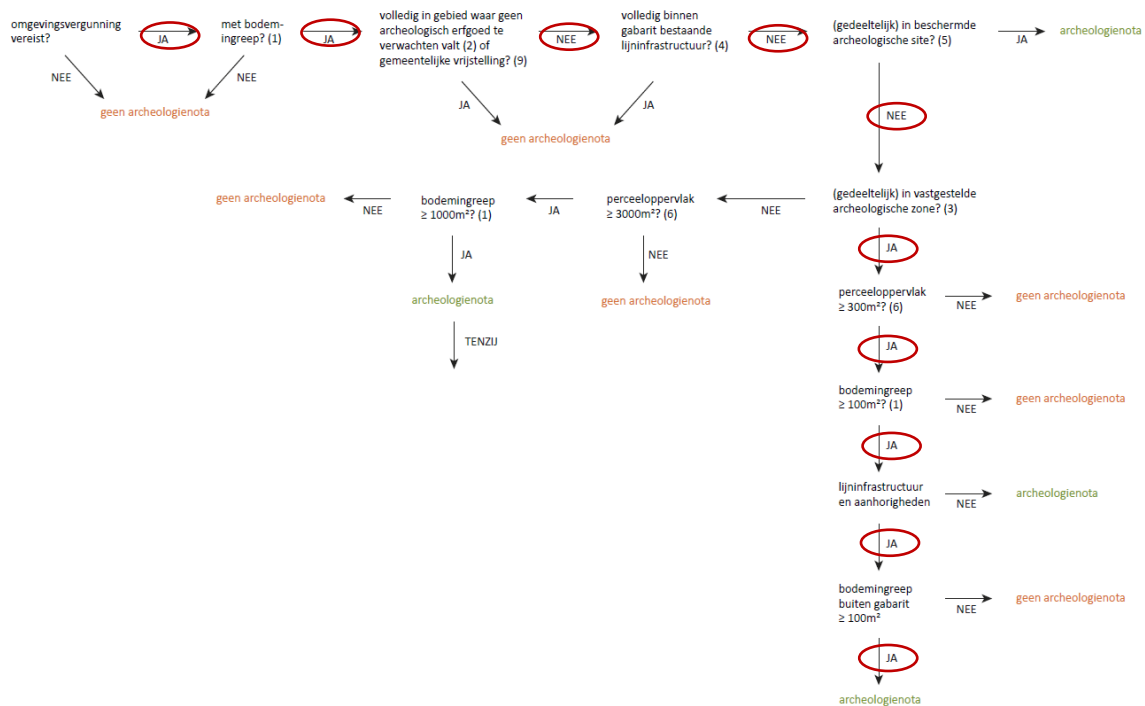
Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van het projectgebied. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied, en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2 Wettelijk kader

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag van een omgevingsvergunning met betrekking tot stedenbouwkundige handelingen waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300m² of meer bedraagt. De totale oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt circa 14.177m². Vandaar is men verplicht een archeologienota bij de aanvraag in te dienen. Het projectgebied bevindt zich niet in een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten is, noch in een beschermde archeologische site.

Figuur 1: Beslissingsboom, criteria bij omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen, deel 1 (© Agentschap Onroerend Erfgoed).

1.3 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

2. Onderzoeksmethode

2.1 Motivering

Doel van het bureauonderzoek is een zo helder mogelijk beeld te vormen van het archeologisch potentieel. Deze drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van het plangebied. Deze archeologische verwachting wordt getoetst en vergeleken met de geplande werken. Op die manier kan een gefundeerde uitspraak gedaan worden of er al dan niet verder archeologisch onderzoek is aangewezen.

2.2 Organisatie

Om de archeologienota op te stellen werden verschillende bronnen geraadpleegd. Informatie over de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer. Zo werden diverse bouw- en funderingsplannen verkregen om een zo duidelijk mogelijk zicht te krijgen op de geplande werken en hun impact.

Om een beeld te kunnen vormen van de fysisch-geografische situatie, een historisch kader te schetsen en bekende archeologische vindplaatsen te kunnen aantonen, werden verschillende bronnen geraadpleegd. Het meeste kaartmateriaal werd teruggevonden via Geopunt¹. Dit is de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie. Daarnaast werd gebruik gemaakt van Cartesius², een databank met kaarten van het NGI (Nationaal Geografisch Instituut), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied en de ruime omgeving ervan werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed (CAI)³ geraadpleegd. Het kaartmateriaal in deze archeologienota werd opgesteld met QGIS, dit is een vrij en *open source* geografisch informatiesysteem.

De gebruikte bronnen waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site, niet opportuun geacht.

¹ <https://www.geopunt.be/kaart>

² <https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

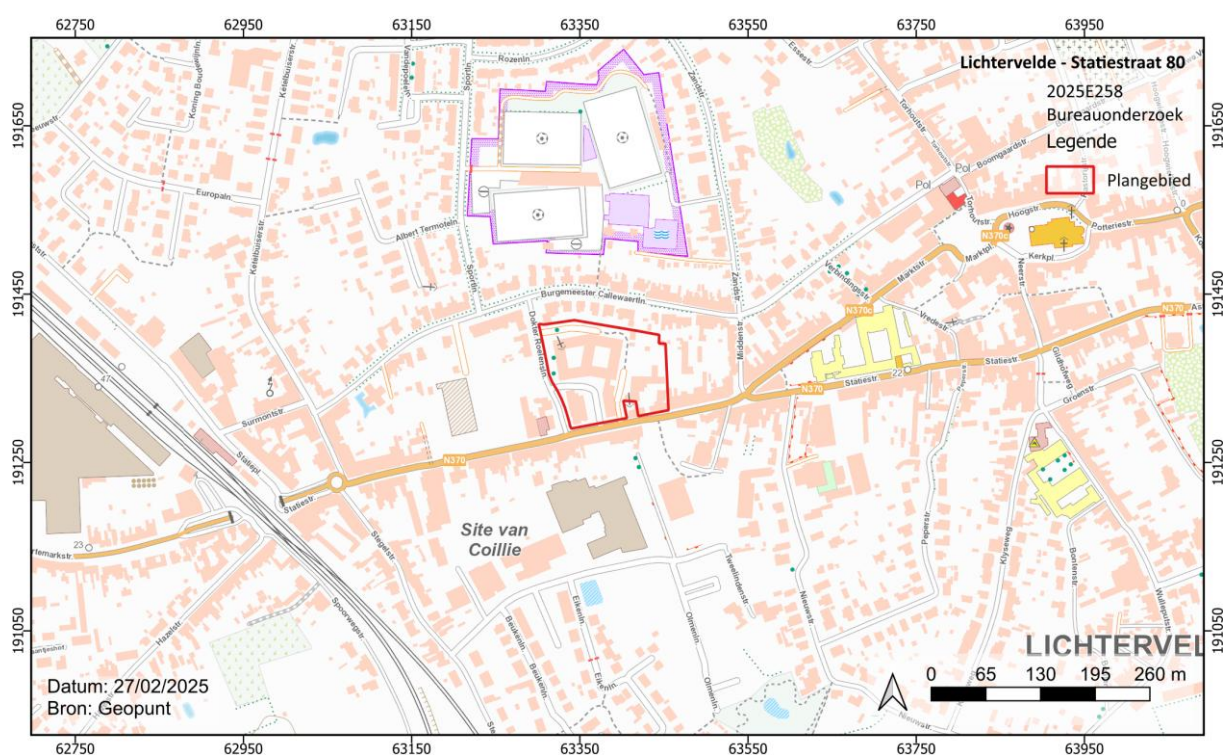
³ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

3. Kader en aanleiding

3.1 Topografische situering

De gemeente Lichtervelde is vrij centraal gelegen in de provincie West-Vlaanderen, tussen de as Brugge – Roeselare. Ten noorden van de gemeente ligt de stad Torhout, in het westen ligt de gemeente Kortemark, in het oosten ligt Zwevezele (deelgemeente van Wingene) en ten zuiden liggen de gemeenten Hooglede en Ardoorie.

De dorpskern van Lichtervelde bevindt zich op ongeveer 0,5km in oostelijke richting van het onderzoeksgebied. Het huidige plangebied wordt in het zuiden begrensd door de Statiestraat, in het westen door de Dokter Roelenslaan, in het noorden door de tuinen van de woningen langsheen de Burgemeester Callewaertlaan en in het oosten wordt het terrein begrensd door de woningen en tuingedeelten van de Statiestraat en Burgemeester Callewaertlaan. Het plangebied heeft een totale oppervlakte van circa 14.177m² en is kadastraal terug te vinden onder volgende gegevens: Lichtervelde, Sectie F, perceelsnrs. 587a3, 587c3, 587d3, 588g, 589v, 590t & 591h.

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het plangebied (© Geopunt, NGI).

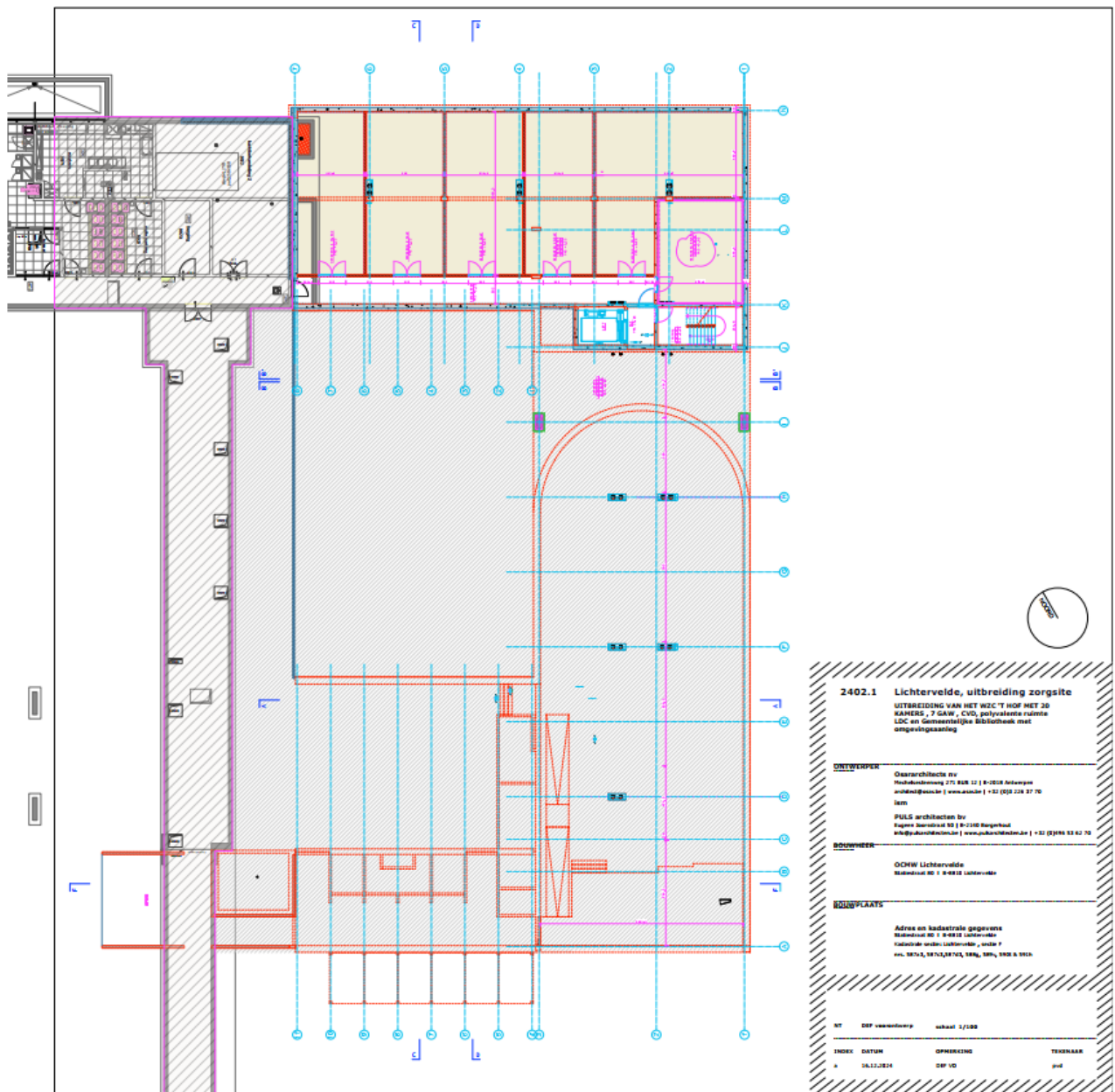
Figuur 3: GRB-basiskaart met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).

Figuur 4: Zicht op het plangebied, weergegeven op een recente orthografische foto (© Geopunt).

Het plangebied waarop de aanvraag betrekking heeft is momenteel in gebruik als Woonzorgcentrum (WZC) met bijhorende verharde parkeergelegenheden en groenzones en binnentuinen. De opdrachtgever vraagt een omgevingsvergunning aan met betrekking tot stedenbouwkundige handelingen, meer bepaald de uitbreiding van het Woonzorgcentrum met 20 kamers, 7 groepen van assistentiewoningen (GAW), een Centrum voor Dagverzorging (CDV), een polyvalente ruimte van het Lokaal Dienstencentrum (LDC) en een Gemeentelijke Bibliotheek met omgevingsaanleg. Daarbij worden 60 nieuwe parkeergelegenheden voorzien, waarvan zes parkeerplaatsen voorzien voor mensen met een beperking. Alle parkeergelegenheden zijn hierbij opgebouwd uit grasbetonstenen. Centraal in het zuidelijke deel wordt een fietsenstalling voorzien. Binnen de omgevingsaanleg worden groenzones en zones uit gewapend gras voorzien, net zoals de aanplanting van 51 nieuwe bomen (hoog- en meerstammig). De nieuwe bibliotheek, ontvangstruimte, het administratieve gebouw van het OCMW, de CDV en de GAW worden ook voorzien van een groendak.

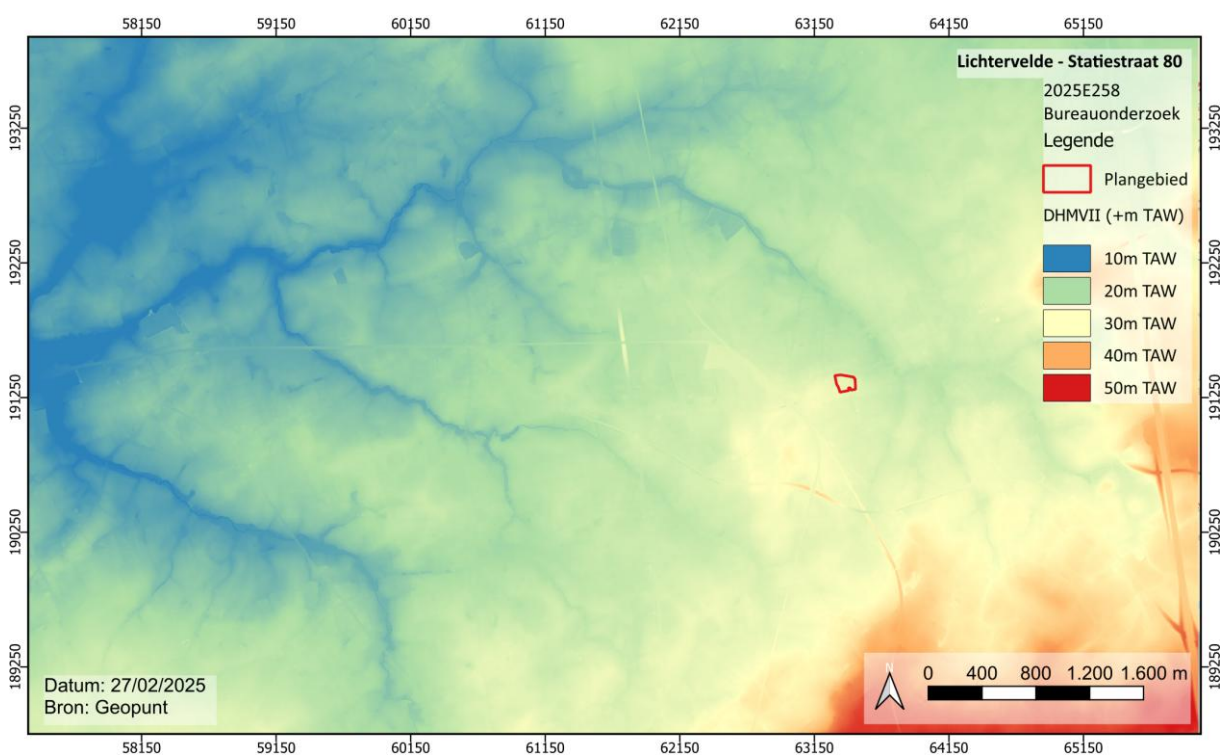
Figuur 6: Zicht op het kelderplan ter hoogte van de toekomstige bibliotheekruimte (© Opdrachtgever)

4. Assessmentrapport

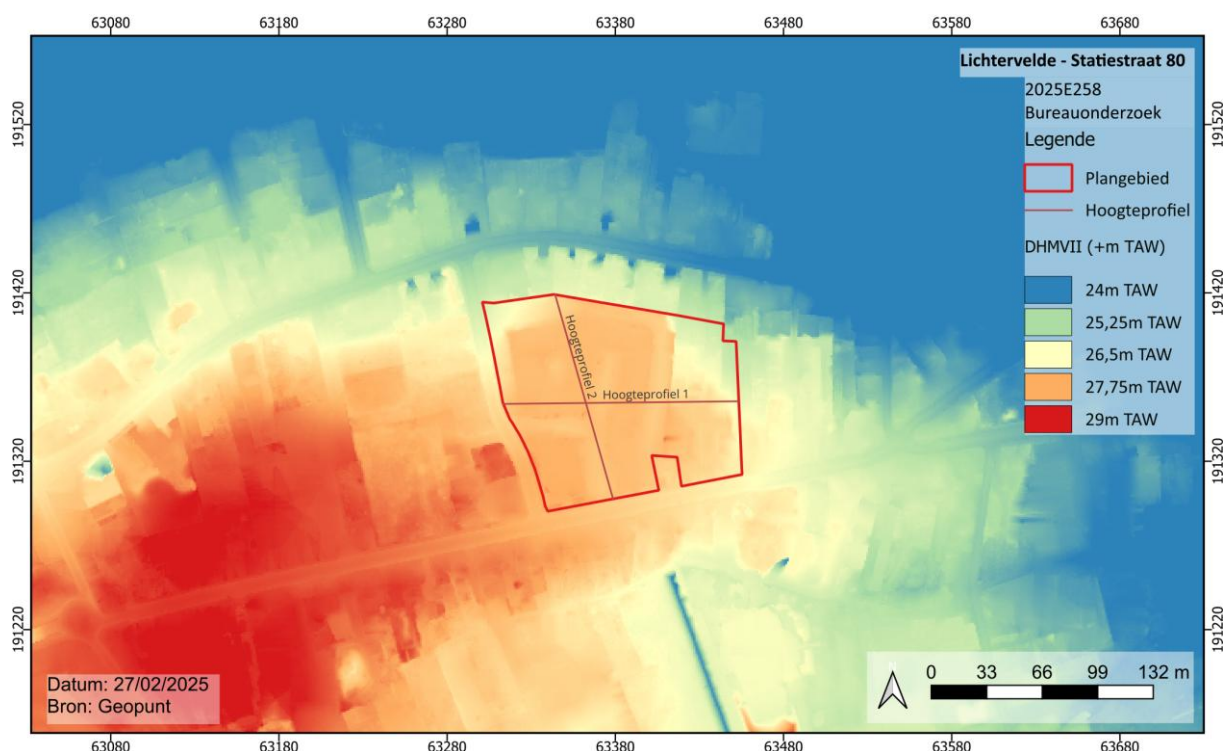
4.1 Landschappelijke situering

Lichtervelde ligt op de grens van zandig Vlaanderen (in het noorden) en zandlemig Vlaanderen (in het zuiden). Het kent een licht golvend reliëf, variërend van 17m in het noorden tot 49m in het zuiden. De hoogte in het zuiden betreft het plateau van Heihoek (onderdeel van het plateau Lichtervelde-Hooglede). Dit plateau vormt een waterscheidingskam tussen het noordelijk gelegen IJzerbekken en zuidelijk gelegen Mandel-Leie-Scheldebekken.

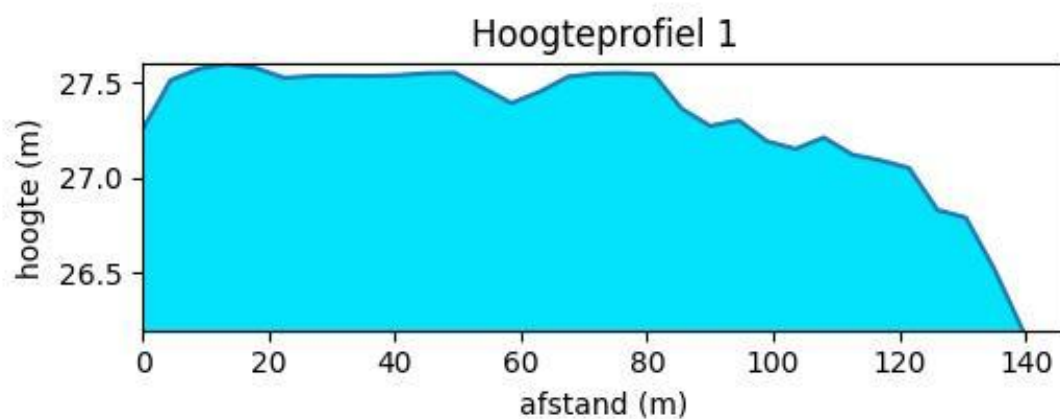
Een afsplitsing van de Handzamevaart (op 250 ten noordoosten van het plangebied) loopt door het centrum van Lichtervelde. Deze waterloop maakt deel uit van het IJzerbekken en behoort zo toe aan het stroomgebied van de IJzer. Het hoogtepunt binnen het plangebied varieert lichtjes tussen + 26m TAW en + 27,5m TAW. Daarbij is een flauwe helling naar het oostelijke deel van het terrein merkbaar (richting de verderop gelegen Handzamevaart en het dorpscentrum van Lichtervelde). De potentiële bodemerosiekaart heeft geen gegevens voorhanden ter hoogte van het onderzoeksgebied. De geomorfologische kaart was niet beschikbaar.

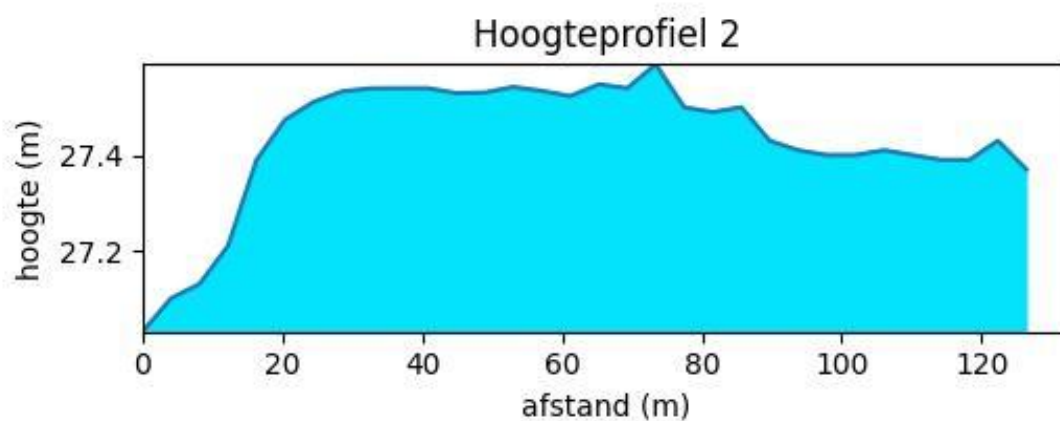
Figuur 7: Digitaal hoogtemodel (DHM) met aanduiding van het plangebied (© Informatie Vlaanderen).

Figuur 8: Detail van het Digitaal hoogtemodel (DHM) met aanduiding van de hoogteprofielen en het plangebied (© Informatie Vlaanderen).

Figuur 9: Hoogteprofiel 1, op basis van het Digitaal hoogtemodel (© Geopunt).

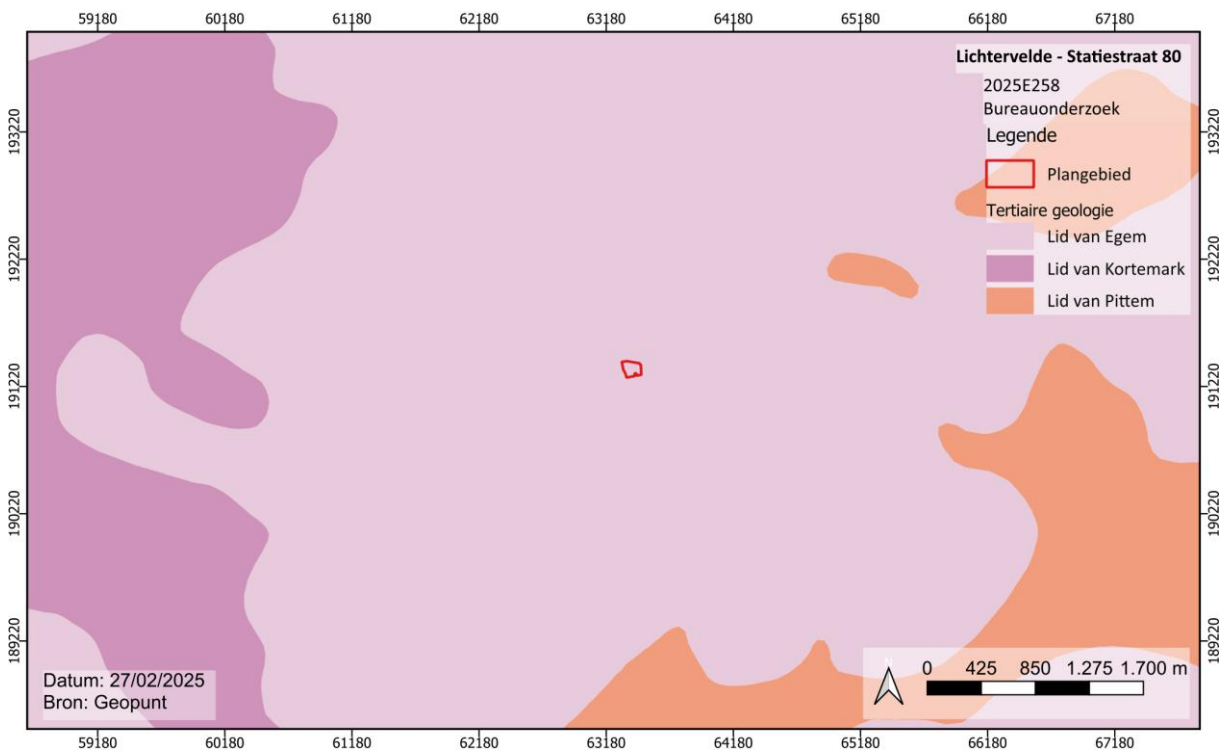

Figuur 10: Hoogteprofiel 2, op basis van het Digitaal hoogtemodel (© Geopunt).

4.2 Geologische situering

Het Tertiair is (was) een geologisch tijdvak dat de periodes Paleogeen (66,0-23,03Ma) en Neogeen (23,03-2,58Ma) omvat. Het is al enige tijd geen officieel erkend onderdeel meer van de chronostratigrafie zoals deze wordt vastgesteld door de *International Commission on Stratigraphy*. De benaming wordt echter nog veelvuldig gebruikt en zal ook hier worden toegepast.⁴

Volgens de tertiair geologische kaart wordt de Formatie van Tielt gekarakteriseerd door zeer fijn zand, dat naar onder toe overgaat in een zeer fijnzandige silt. Ze werd afgezet tijdens het vroeg eoceen (54,4 – 49,5 miljoen jaar geleden). Binnen de formatie van Tielt behoort het onderzoeksgebied tot het Lid van Egem, dat bestaat uit zandsteenbanken en uit glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand waarin dunne kleilagen en soms ook lagen nummulieten kalksteen voorkomen.

Figuur 11: Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).

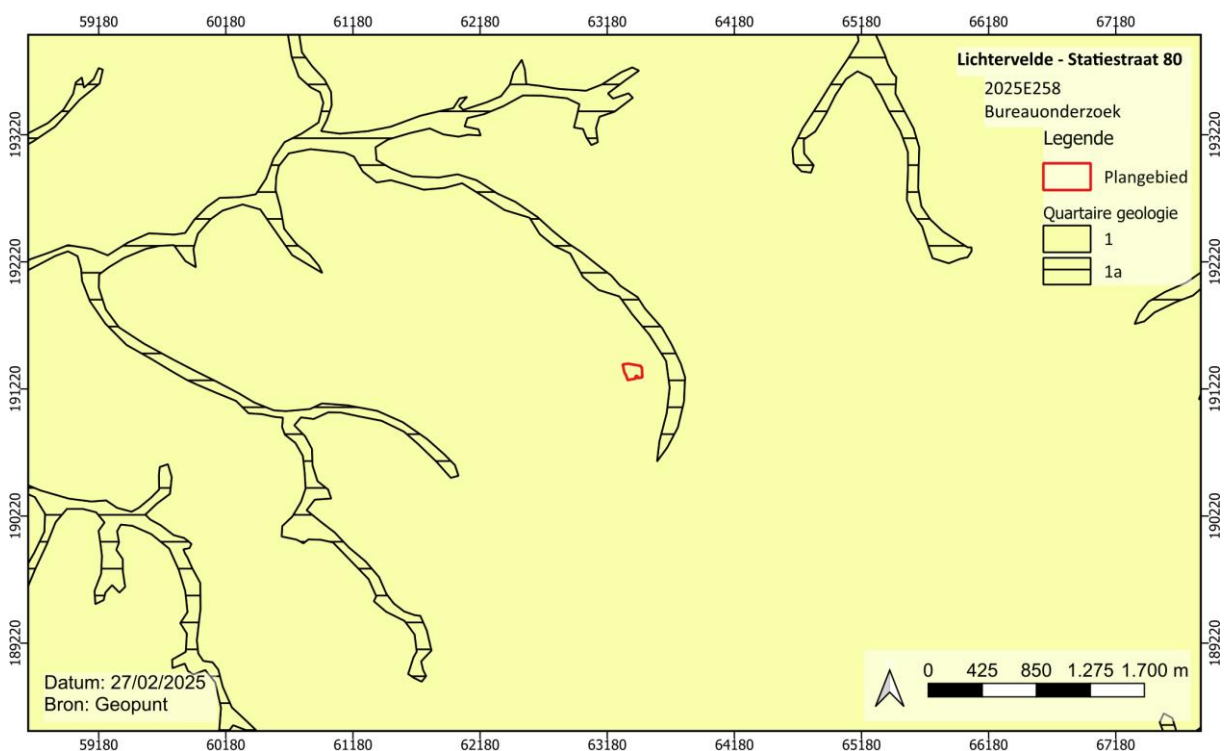
Het Tertiair (of liever het Neogeen) wordt gevolgd door de jongste periode in de aardgeschiedenis: het Quartair. Deze periode vangt dus 2.58 miljoen jaar geleden aan en is onderverdeeld in twee tijdvakken: het Pleistoceen en het Holoceen.

Het Pleistoceen (2.58Ma- 11.7ka) wordt gekenmerkt door grote schommelingen in het klimaat. De (vaak relatief lange) tijden waarin een koud klimaat bestond worden ijstijden (glacialen) genoemd. Tijden waarin het klimaat meer op dat van nu leek worden aangeduid met de term tussenijstijden (interglacialen) aangeduid. Deze grote klimaatschommelingen hadden grote gevolgen en de resultaten daarvan zijn vandaag de dag nog op veel plekken in het landschap te herkennen. Het jongste tijdvak is

⁴ <http://www.stratigraphy.org/index.php/ics-chart-timescale> ICS, 2017

(vooral nog) het Holoceen (11.7ka – heden). Dit tijdvak is gekenmerkt door een redelijk warm klimaat en is daarom ook geclassificeerd als een interglaciaal. Met name in het laatste deel van dit tijdvak is de invloed van de mens op de aarde sterk toegenomen, wat voor de geologie grote gevolgen heeft.⁵ De sedimenten van Quartaire ouderdom worden op grote schaal aan het oppervlak aangetroffen en zijn weergegeven op de Quartair geologische kaart volgens het principe van profieltypekartering. Daarbij worden lithologie, genese en (chrono-) stratigrafie aangehouden als de belangrijkste kenmerken waar gronden op worden ingedeeld. De dikte van de Quartaire afzettingen varieert sterk in Vlaanderen, van minder dan een meter tot circa 30 meter.⁶

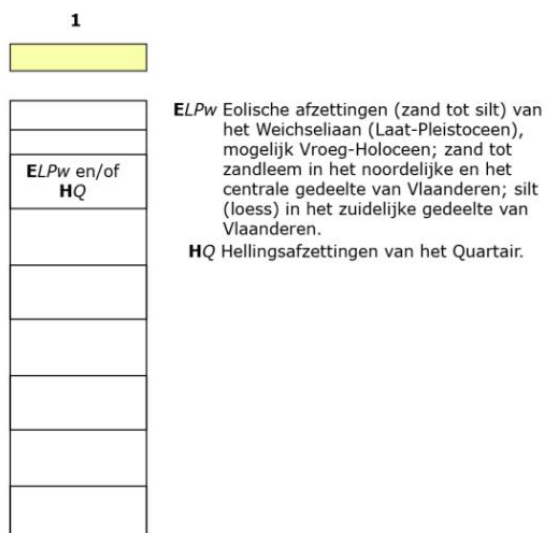
Op de Quartair geologische kaart met schaal 1:200 000 bevindt het plangebied zich ter hoogte van type 1. Dit houdt in dat er zich geen Holocene en/of Tardiglaciale fluviatiele afzettingen boven op de Pleistocene sequentie hebben afgezet.

Figuur 12: Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).

⁵ <http://www.stratigraphy.org/index.php/ics-chart-timescale> ICS, 2017

⁶ <https://www.dov.vlaanderen.be/page/quartairgeologische-kaart-150000> DOV, 2019

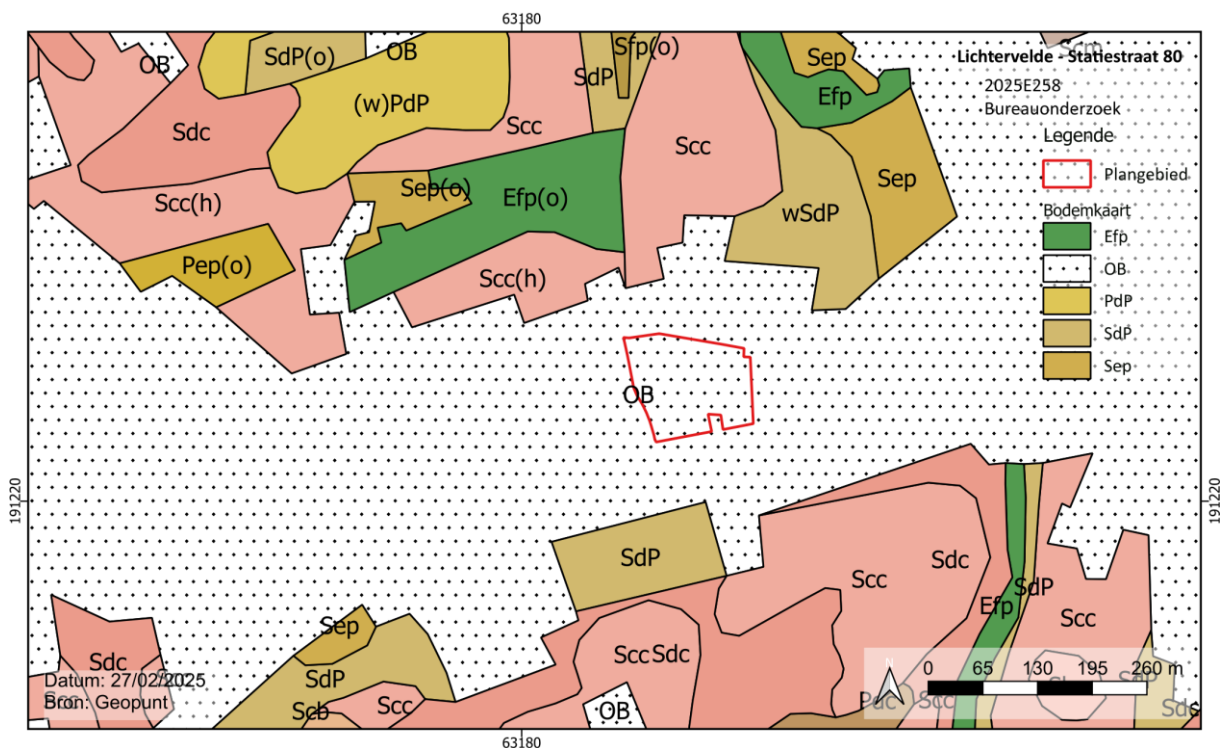

Figuur 13: Toelichting bij het Type 1 (© Geopunt).

4.3 Bodemkundige situering

De bodemkaart karteert het plangebied ter hoogte van OB-gronden, dit zijn sterk door de mens beïnvloede gronden. Soms wordt het bodemprofiel door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden, OB).

Rondom het plangebied bevinden zich matig droge tot natte zandleembodems met een sterk gevlekte en verbrokkelde textuur B-horizont profiel (Scc, SdP), sterk gleyige kleibodems zonder enig profiel (Efp) en matig natte zandleembodems zonder profiel (PdP).

Figuur 14: Bodemkaart met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).

4.4 Historische schets

De oudste vermelding van Lichtervelde dateert uit 1127, toen kroniekschrijver Galbertus de heren van Lichtervelde vernoemt naar aanleiding van de moord op Karel de Goede. In het middeleeuwse Lichtervelde bestuurden de heren van Lichtervelde onder gezag van de burggraaf van het Brugse Vrije vanuit hun omwald kasteel. Eind 12de eeuw behoorde het altaarrecht van het dorp toe aan de Sint-Bertinusabdij te Sint-Omaars. Het bestaan van de parochie werd geattesteerd in 1207. In 1275 schenkt de heer van Lichtervelde het patronaat van de parochiekerk aan de abt van Sint-Bertinus. De parochie hoorde achtereenvolgens bij het bisdom Doornik, Brugge (1561), Gent (1801) en Brugge (1834).

In de late vijftiende eeuw stootte het centralistische beleid van de Habsburgse vorst het particularisme van de heren en diverse andere steden en gemeenten tegen de borst. Het conflict kende zijn hoogtepunt tussen 1483 en 1485, wanneer de troepen van Maximiliaan van Oostenrijk het kasteel bestormden en verwoestten. In 1584 gebeurde dit opnieuw door 24 malcontenten met de tweede beeldenstorm, ditmaal werd de kerk ook verwoest. Omdat de heren vanaf 1600 in Brugge en Gent verbleven, restaureerden zij ook hun kasteel niet. In de 18de eeuw leeft de helft van de inwoners te Lichtervelde van de landbouwactiviteit. In de 19de eeuw zijn er te Lichtervelde talrijke brouwerijen en een tiental molens. Zeer specifieke Lichterveldse nijverheden in 19de eeuw zijn fabrieken voor duivensportartikelen en accordeons. Gedurende de Eerste Wereldoorlog ligt Lichtervelde in Duits bezet gebied. De gemeente fungeert dankzij het strategisch gelegen station als verplegingsoord en bevoorradingscentrum. Op het einde van de Tweede Wereldoorlog wordt Lichtervelde bevrijd door Poolse soldaten.

4.5 Historisch kaartmateriaal

Een eerste kaart die voorhanden is, is de Frickx-kaart daterend uit 1744. Op deze kaart is duidelijk te zien dat enkel stadskernen, wegen en belangrijke bouwwerken zoals kerken, kastelen, etc. werden weergegeven. Het ontbreken van enige duidelijke bebouwing op deze kaart betekent dus niet per definitie dat er geen gebouwen stonden. Burgerlijke architectuur kreeg op deze kaarten immers zeer weinig aandacht. Het georefereren van dergelijke kaarten is, doordat zij niet schaalvast zijn, vrijwel onmogelijk.

De kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik werd opgesteld tussen 1771 en 1777 door de graaf de Ferraris. Het is een interessant document, omdat alle gebouwen ingemeten werden en ook de omgeving werd vrij waarheidsgetrouw opgetekend (rivieren, grachten, poelen bossen, hagen, etc.). Er dient wel de kanttekening gemaakt te worden dat deze kaart vooral vanuit en militair standpunt opgetekend werd. De gebieden die in dat kader minder interessant waren, werden minder nauwkeurig ingemeten.

Op de Ferrariskaart staat het tracé van de Statiestraat reeds afgebeeld als verbindingsweg richting het oostelijk gelegen dorpscentrum. Het plangebied wordt hoofdzakelijk gekarteerd als akkerland. Een deel van een hoeve/woning bevindt zich in het centraal zuidelijke deel van het terrein, in het noordoostelijke deel van het terrein wordt een molen afgebeeld, de zogenaamde '*Stumpcot Meulen*'.

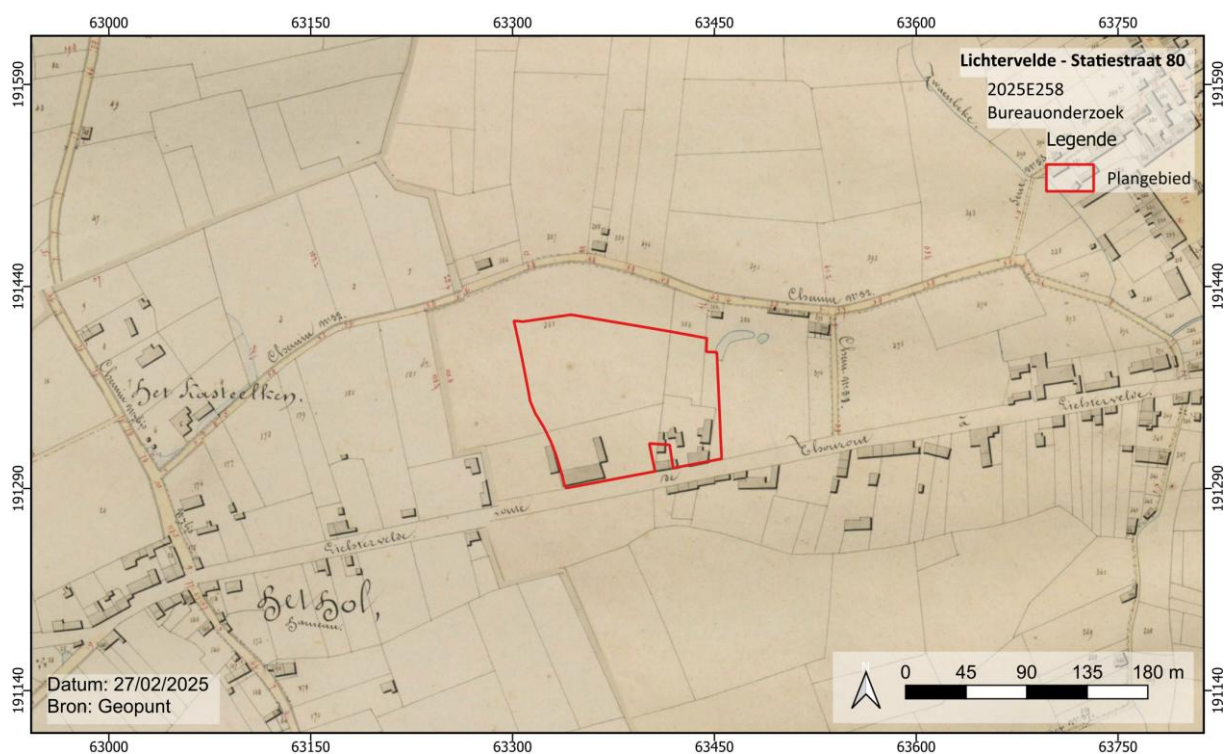
De Statiestraat kent hierbij over het algemeen reeds een vrij dense bebouwing, waarbij het duidelijk is dat deze weg fungeert als toegangsweg naar het dorpscentrum toe. Naast de bebouwing kenmerkt Lichtervelde zich toen als een agrarisch dorp met heel wat akkerland en landbouwgronden en verspreide hoevegebouwen.

De kadastrale kaarten die tot de Atlas der Buurtwegen werden opgemaakt tussen 1843 en 1845 naar aanleiding van de uitvoering van een wet uit 1841. De bedoeling was een inventaris te maken van alle kleine wegen met openbaar karakter. Er wordt heel wat bebouwing afgebeeld binnen het plangebied, waarbij de zone langsheen de Statiestraat reeds zeven wooneenheden telt ter hoogte van het plangebied. Op de Popp-kaart komt hetzelfde beeld terug, waarbij de vermelding van de 'Stampkot Molen' opnieuw opduikt, dewelke niet zichtbaar is op de kadastrale kaarten van de Atlas der Buurtwegen. De kaart van Vandermaelen geeft een gelijksoortig beeld weer.

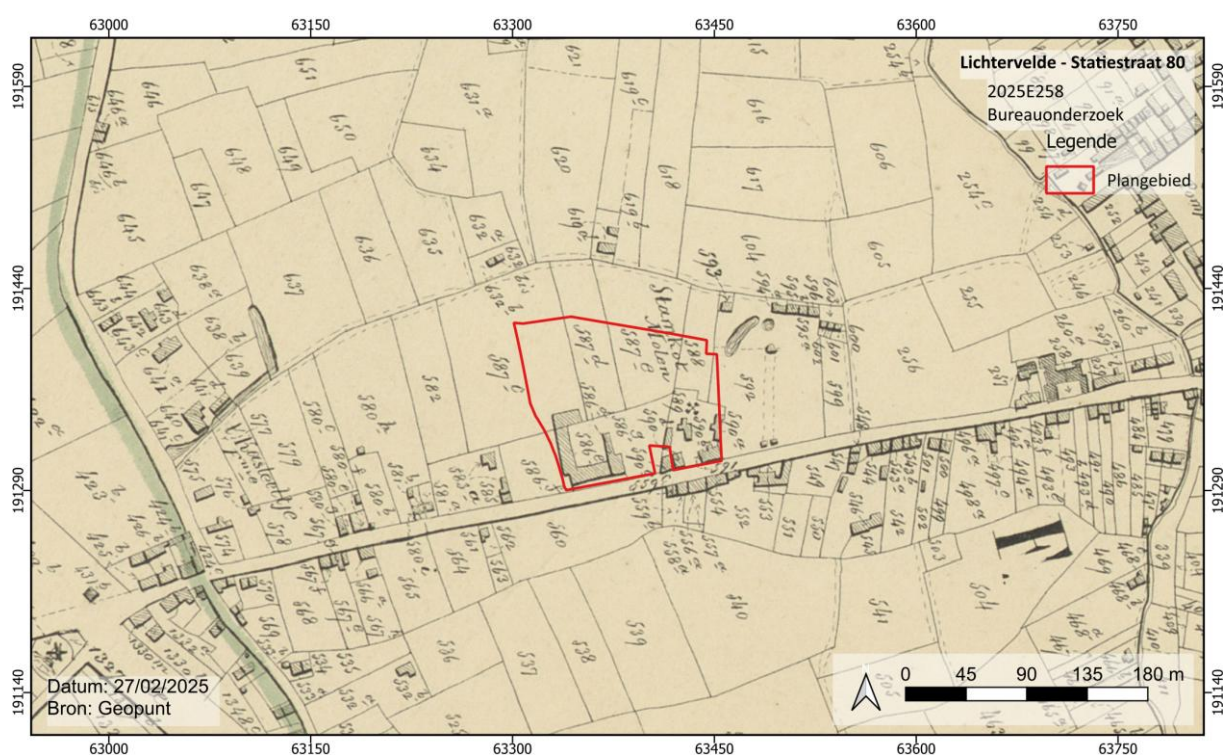
Op de orthofoto uit 1971 staat reeds centraal op het plangebied een mogelijke voorloper van het huidige woonzorgcentrum afgebeeld, voorzien van een strak afgelijnde tuin in het zuidelijke en westelijke deel van het terrein. Het oostelijke deel van het terrein is dan ook al ingenomen door bebouwing. Deze situatie blijft dezelfde doorheen de jaren 1970, 1980 en 1990. In het begin van de jaren 2000 is de toevoeging van de Residentie D'hooge in de zuidwestelijke hoek van het terrein een feit. Op de luchtfoto van 2012 is het woonzorgcentrum afgebeeld in zijn huidige vorm.

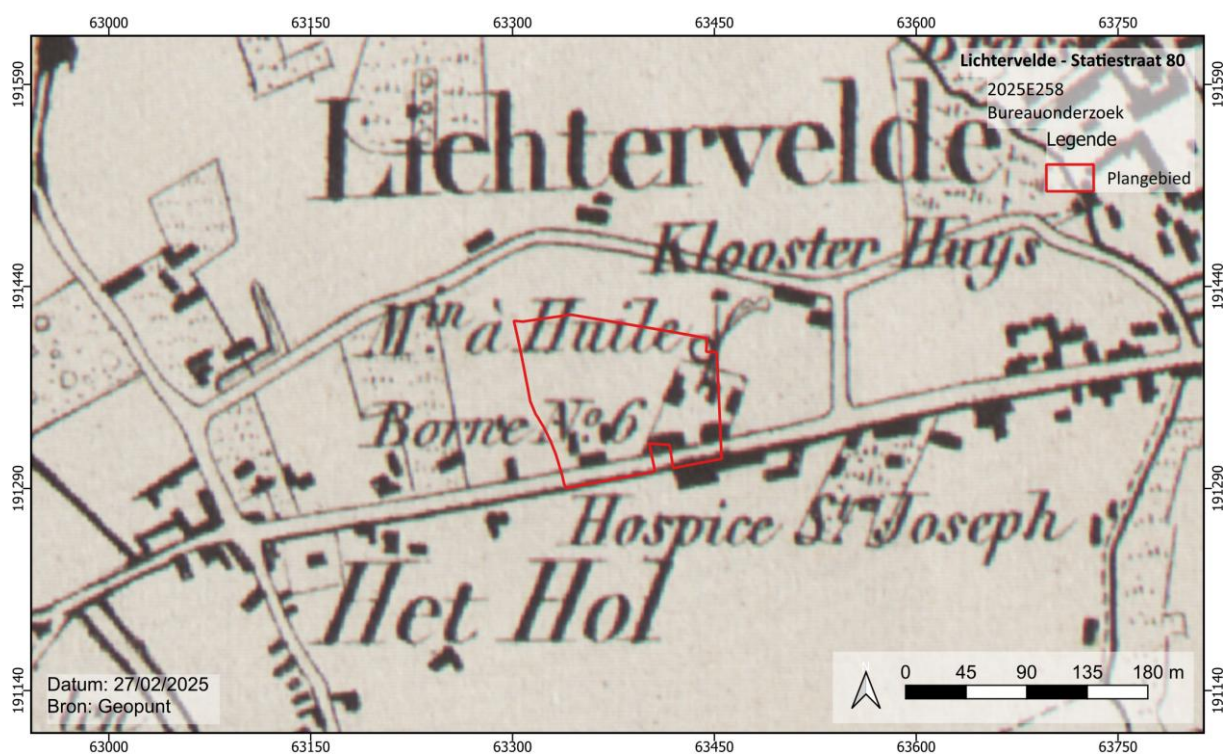
Figuur 15: Kaart van Ferraris (1771 – 1777) met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).

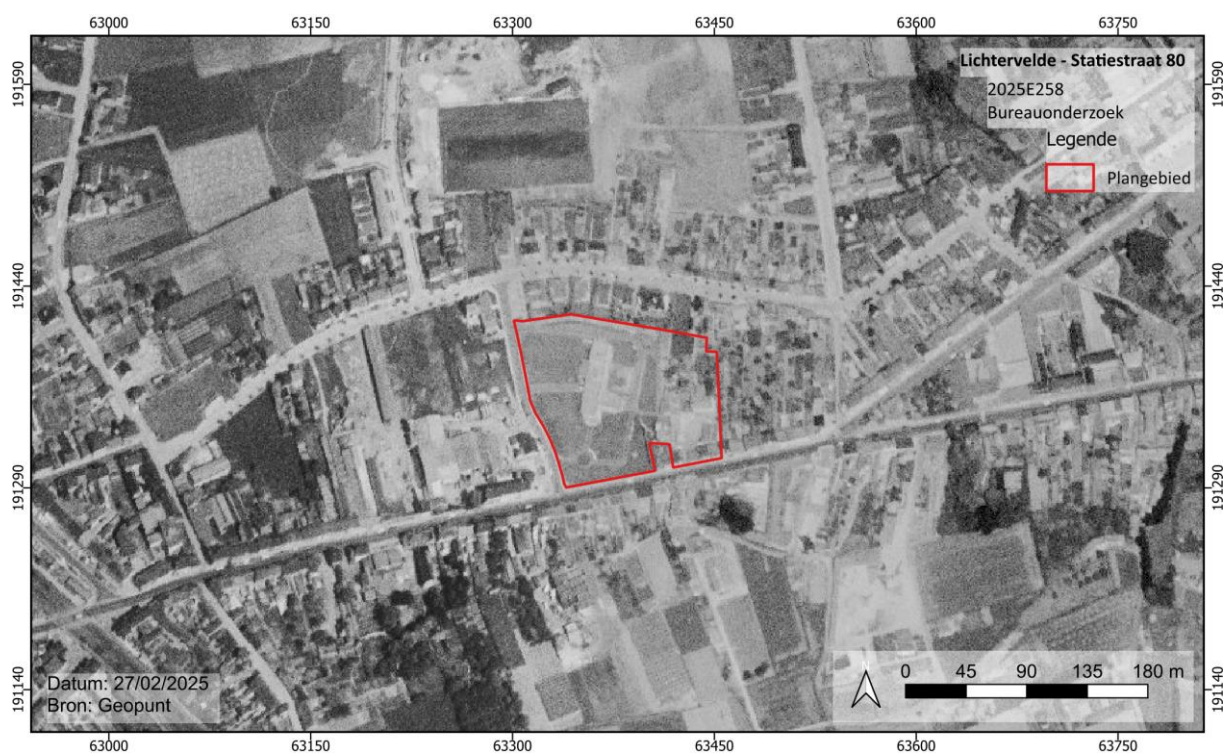
Figuur 16: Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).

Figuur 17: Popp-kaart (1842 – 1879) met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).

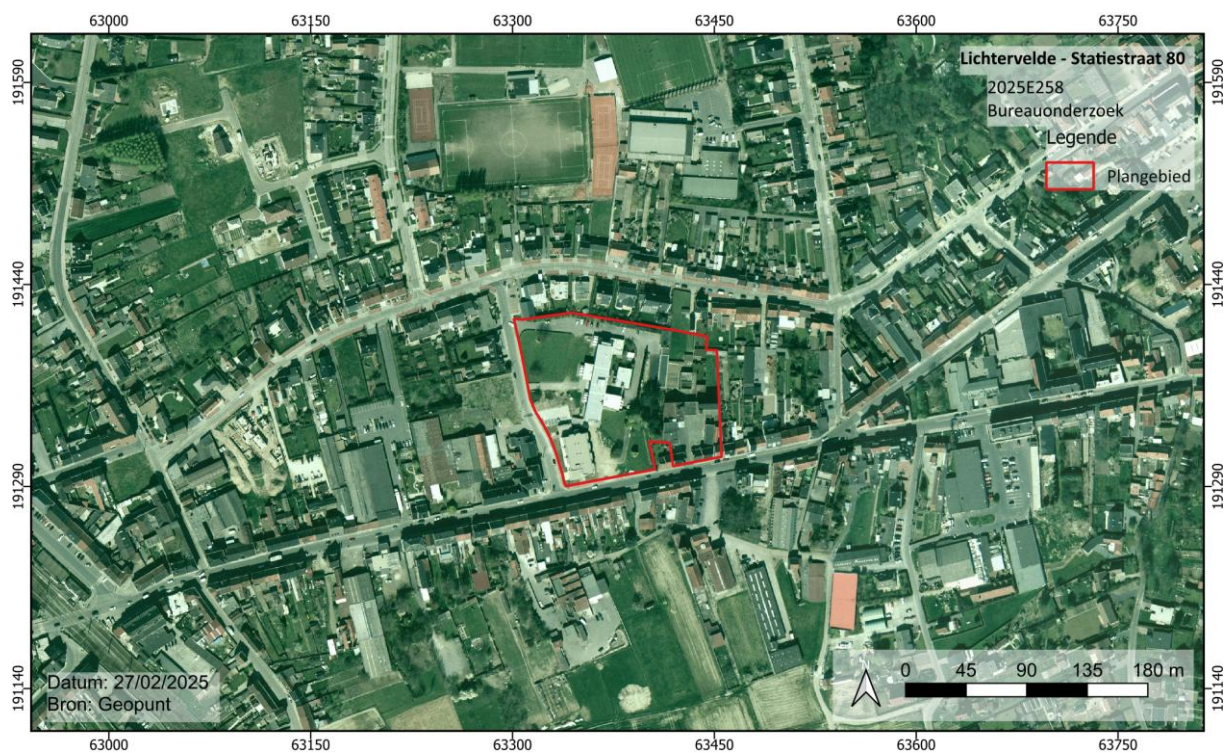
Figuur 18: Topografische kaart Vandermaelen (1846 – 1854) (© Geopunt).

Figuur 19: Orthofoto van 1971 met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).

Figuur 20: Orthofoto van 1990 met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).

Figuur 21: Orthofoto van 2000-2003 met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).

Figuur 22: Orthofoto van 2012 met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).

Figuur 23: Meest recente orthofoto met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).

4.6 Archeologische voorkennis

De belangrijkste bron voor de archeologische gegevens werd bekomen via de CAI. In onderstaande lijst worden de relevante CAI-items opgesomd. Voor de interpretatie en met het oog op het formuleren van een goede archeologische verwachting van het plangebied wordt een onderscheid gemaakt tussen archeologische prospecties en opgravingen enerzijds en archeologische en historische indicatoren anderzijds.

4.6.1 Archeologische waarnemingen

CAI 70357⁷: Op ongeveer 200m in westelijke richting werd ter hoogte van de Ketelbuizerstraat I de archeologische waarneming gedaan door het Agentschap Onroerend Erfgoed van een site met walgracht uit de late middeleeuwen, zichtbaar op de Popp-kaart (1842 – 1879).

CAI 71201⁸: Op ongeveer 450m in oostelijke richting bevindt zich het dorpscentrum van Lichtervelde met de decanale kerk Sint-Jacob de Meerdere. Het gaat hierbij om een Neogotisch bedehuis uit 1878 – 1880, naar een ontwerp van architect Pierre Nicolas Croquison uit Kortrijk, ter vervanging van de bestaande kerk met Romaanse toren uit het tweede kwart van de 17de eeuw.

CAI 70369⁹: Ten noordoosten van de kerk bevindt zich de pastorie van de Sint-Jacob-de-Meerdereparochie, dewelke sinds 166 een dekenij is. De pastorie bestaat uit een onderkelderde dubbelhuis en gaat terug op een laat middeleeuwen site met walgracht (reeds zichtbaar op de Popp-kaart).

CAI 70358¹⁰: Ook ten zuidoosten van de kerk bevindt zich een laatmiddeleeuwse site met walgracht, ter hoogte van de Astridlaan I.

CAI 70376¹¹: Ter hoogte van de Gaaipersstraat I, op ongeveer 720m in noordoostelijke richting van het plangebied, is er eveneens melding van een laatmiddeleeuwse site met walgracht. Deze site is eveneens reeds te zien op de Popp-kaart.

4.6.2 Archeologische opgravingen, prospecties en vondstmeldingen

CAI 983848¹²: Ter hoogte van de basisschool 't Vlot (Statiestraat 38) werd er tijdens een terreinevaluatie d.m.v. een archeologisch proefsleuvenonderzoek in 2022 door de firma Ruben Willaert nv 44 sporen geregistreerd. Al deze antropogene sporen konden gedateerd worden in de nieuwste tijd, waaronder ook enkele zeer recente sporen zoals afbraaksporen en een nog intacte kelder.

⁷ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/70357>

⁸ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/71201>

⁹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/70369>

¹⁰ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/70358>

¹¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/70376>

¹² <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/983848>

CAI 210831¹³: Ter hoogte van de Stegelstraat werd in 2015 een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door de firma BAAC Vlaanderen bv. In de noordwestelijke zone van het terrein werden sporen teruggevonden van een 12de – 13de -eeuwse nederzetting. Het gaat daarbij om twee eenschepige gebouwen. Verder werden enkele greppels en grachten geregistreerd uit de nieuwe tijd, samen met een sporen van een 19de -eeuws in baksteen opgetrokken hoevegebouw (reeds zichtbaar op de Popp-kaart).

CAI 980448¹⁴: Net ten oosten van de Stegelstraat, ter hoogte van een perceel langsheen de Tweelindenstraat (op ongeveer 180m ten zuiden van het plangebied) werden bij een archeologisch proefsleuvenonderzoek slechts twee grachtsegmenten geregistreerd, waarvan het oudste segment een vuurstenen artefact opleverde.

CAI 218227¹⁵: Net ten oosten van het archeologisch onderzoek te Tweelindenstraat, vond eind 2016 een archeologisch proefsleuvenonderzoek plaats, uitgevoerd door de firma Monument Vandekerckhove nv. Daarbij werd een beperkte hoeveelheid aan sporen geregistreerd, dewelke allemaal vanaf de nieuwste tijd konden gedateerd worden.

CAI 71201¹⁶: Op ongeveer 450m in oostelijke richting bevindt zich het dorpscentrum van Lichtervelde met de decanale kerk Sint-Jacob de Meerdere. Hierbij is eveneens sprake van de vondst van lithisch materiaal “... *des silex taillés Robenhausiens et une mâchoire de grand chien-loup, pêle-mêle dans un foyer*”.

CAI 984561¹⁷: Ter hoogte van de Mosselstraat 13, op ongeveer 800m in noordoostelijke richting van het plangebied, werd in 2022 een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door de firma Acke & Bracke bvba. Hierbij werd een zeer hoge graad aan verstoring aangetroffen, waarbij het grootste deel van het terrein was afgegraven tot op het niveau van de tertiaire klei. Enkel in de noordoostelijke hoek was de oorspronkelijke bodemopbouw nog enigszins bewaard. Er is geen melding van enig vondstmateriaal of archeologisch relevant spoor.

CAI 221545¹⁸: Ter hoogte van de Leysafortstraat, op ongeveer 950m in zuidoostelijke richting van het plangebied, werd een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd in 2018 door de firma Monument Vandekerckhove nv. Daarbij werd er tijdens het proefsleuvenonderzoek een dicht netwerk aan greppel- en grachtsegmenten gevonden, naast een grote depressie en enkele paalsporen- en kuilenclusters. Dit gaf aanleiding tot een archeologische opgraving¹⁹, uitgevoerd door Ruben Willaert nv in 2019. Hierbij werden resten van houtbouw teruggevonden uit de latere 12de eeuw, bestaande uit een hoofdgebouw, drie grote schuren (werkplaats, stalling en opslagruimtes), elf kleinere

¹³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/210831>

¹⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/980448>

¹⁵ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/218227>

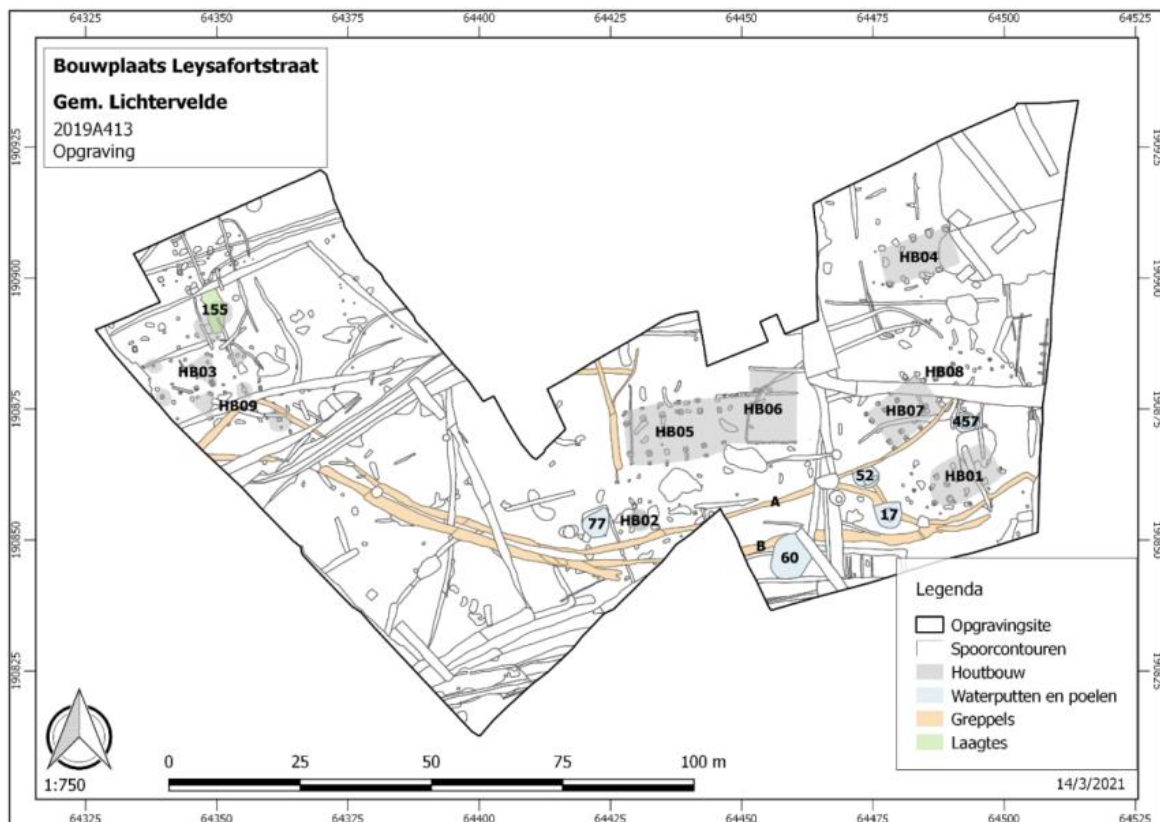
¹⁶ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/71201>

¹⁷ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/984561>

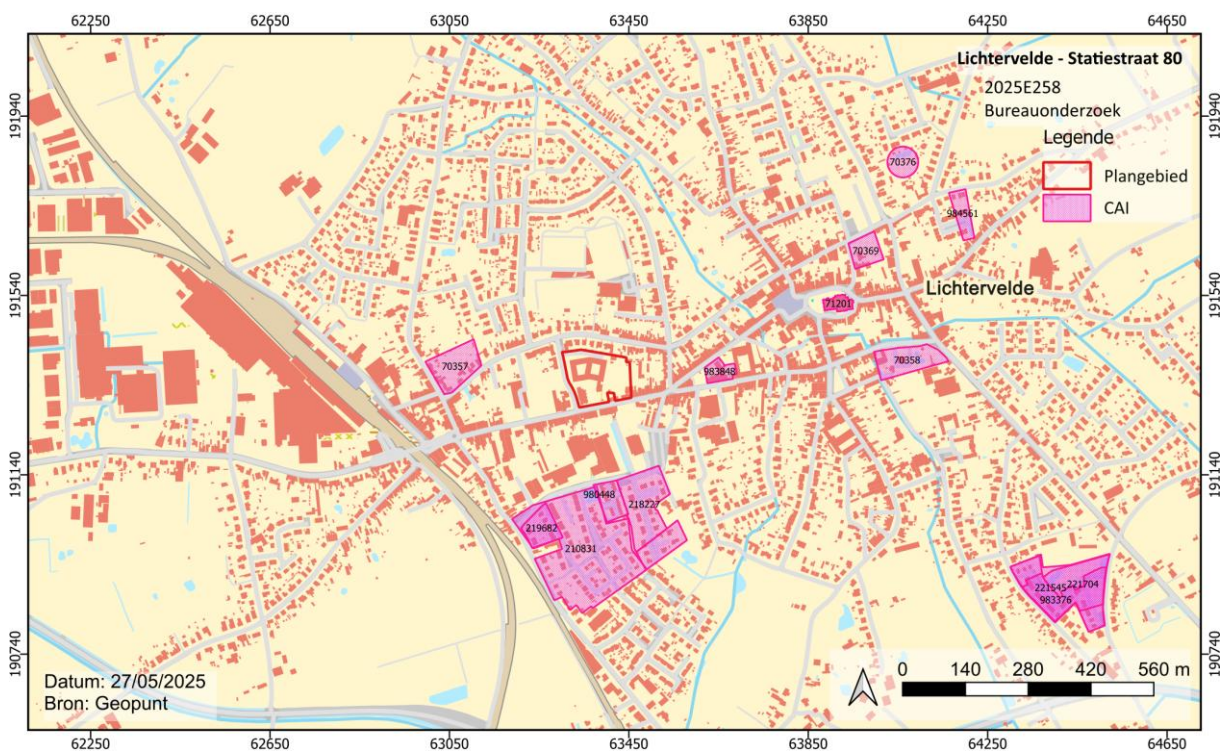
¹⁸ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/221545>

¹⁹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/1301>

constructies (opslag of watervoorziening) en zes water dragende structuren, waaronder vier waterputten.

Figuur 24: Zicht op het grondplan van de opgraving aan de Leysafortstraat (© Demey, 2021, p.58).

Figuur 25: Meldingen uit de Centraal Archeologische Inventaris (CAI) binnen straal van 1,5km vanaf het plangebied, met aanduiding van het plangebied.

5. Synthese

5.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van bovenstaande informatie kan er een archeologisch verwachtingspatroon beschreven worden voor het plangebied. In de onmiddellijke nabijheid van het plangebied werd er nog maar weinig archeologisch onderzoek uitgevoerd. De belangrijkste melding is deze van de archeologische opgraving ter hoogte van de Leysafortstraat, dewelke reeds op een kleine kilometer afstand is gelegen van het plangebied. Deze melding – samen met de melding van de archeologische elementen – tonen aan dat de ruime omgeving van het plangebied in de laatmiddeleeuwse periode bewoond werd en in cultuur werd gebracht. Dit is reeds zichtbaar vanaf de Ferrariskaart (1771-1777).

Voor de jagers-verzamelaars gemeenschap is het plangebied een eerder matig interessante locatie. Het terrein bevindt zich op een uitloper van een plateau en ligt op een relatief grote afstand van oude, natuurlijke waterlopen. Paleolithische en mesolithische sites/vindplaatsen kunnen eerder verder naar het zuiden toe of ten oosten van het plateau verwacht worden of dicht bij de Handzamevaart. Ook de bodemkundige kartering als OB-bodem is niet gunstig. Concluderend kan hierbij gesteld worden dat het plangebied een eerder laag potentieel heeft voor het aantreffen van steentijdartefactensites.

Voor wat betreft de eerste landbouwersgemeenschappen is er dan weer een hoger verwachtingspatroon. De landschappelijke locatie, aan de rand van een plateau, op een hoger gelegen deel in het landschap, kan mogelijks wel interessant geweest zijn. Voor wat betreft het voorkomen van de klassieke grondsporen is er een hogere verwachting. Gezien de archeologisch aangetroffen antropogene sporen in de nabijheid van het plangebied kunnen ook hier mogelijke bewoningssporen (houtbouw), landbewerkingssporen (erfabakening, (land)wegen, ...), ambachtelijke sporen (houtschoolmeilers) en funeraire sporen (brandrestengraven) verwacht worden. Het moet echter blijken of de gekarteerde OB-bodem ter hoogte van het plangebied een eventuele goede bodembewaring historisch teniet heeft gedaan.

5.2 Onderzoeksvragen

Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Binnen ons plangebied werd er nog geen archeologisch onderzoek verricht. Rondom het plangebied werd er nog maar weinig archeologisch onderzoek verricht. Slechts enkele indicatoren en een opgravingscampagne uit 2019 tonen een ontwikkeling van de regio vanaf – ten minste – de 19de eeuw. Historisch kaartmateriaal en orthografische foto's tonen een rijke bebouwingsgeschiedenis, evoluerend vanuit een akkerland omgeving met een molen. Voor de periode voorafgaand aan de 18de eeuw is geen kaartmateriaal beschikbaar.

Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Mogelijks heeft de intensieve bebouwings- en verhardingsgraad binnen het plangebied een negatieve impact gehad op de bodemopbouw.

Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De opdrachtgever plant de uitbreiding van het woonzorgcentrum met 20 kamers, 7 groepen van assistentiewoningen (GAW), een Centrum voor Dagverzorging (CDV), een polyvalente ruimte van het Lokaal Dienstencentrum (LDC) en een Gemeentelijke Bibliotheek met omgevingsaanleg. Daarbij worden eveneens 60 nieuwe parkeergelegenheden voorzien. Deze werkzaamheden zullen bijgevolg een zeker impact hebben op het bodemarchief.

Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan op basis van het bureauonderzoek alleen net met zekerheid vastgesteld worden.

Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Zie Programma van Maatregelen.

6. Besluit

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen ter hoogte van de Statiestraat 80 te Lichtervelde (provincie West-Vlaanderen). Het projectgebied bezit een vrij hoog archeologisch potentieel en dan vooral gericht op de klassieke sporenarcheologie. Het archeologische potentieel, de mogelijke (lokale) kenniswinst en de aard van de geplande werkzaamheden dringen hierdoor een vervolgonderzoek op. De modaliteiten voor het vervolgtraject zijn te raadplegen in het bijhorende programma van maatregelen.

7. Bibliografie

- <https://www.geopunt.be/kaart>
- <https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>
- <https://cai.onroerendergoed.be/>
- <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/>
- Acke B., Bracke M. & Wyns G., 2022. Nota Lichtervelde Mosselstraat. Acke en Bracke bvba. Moerbeke-Waas. <https://inventaris.onroerendergoed.be/waarnemingsobjecten/984561> (geraadpleegd op 27 mei 2025).
- Aluwé K., Vergauwe R., Laloo P. & Van De Velde S., 2020. Lichtervelde Stegen Akker Archeologienota Verslag van Resultaten, Bredene. <https://inventaris.onroerendergoed.be/waarnemingsobjecten/980448> (geraadpleegd op 27 mei 2025).
- Bartholomieux B. & Vanhoutte C., 2017. Nota. Lichtervelde – Stegen Akker (prov. West-Vlaanderen). Verslag van resultaten proefsleuvenonderzoek. Monument Vandekerckhove nv, Ingelmunster. <https://inventaris.onroerendergoed.be/waarnemingsobjecten/218227> (geraadpleegd op 27 mei 2025).
- Bauwens-Lesenne M., 1963. Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in West-Vlaanderen (vanaf de vroegste tijden tot aan de Noormannen), in: Oudheidkundige Repertoria, IV, Brussel, p. 69. <https://inventaris.onroerendergoed.be/waarnemingsobjecten/71201> (geraadpleegd op 27 mei 2025).
- De Brandt R., 2022. Basisschool 't Vlot (Lichtervelde, West-Vlaanderen). Nota vooronderzoek met ingreep in de bodem. Deel 1: Verslag van resultaten. Ruben Willaert nv, Sint-Michiels-Brugge. <https://inventaris.onroerendergoed.be/waarnemingsobjecten/983848> (geraadpleegd op 27 mei 2025).
- Demey D., 2021. Middeleeuwse boerenhoven bij de Leysafortstraat. Eindverslag. <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/1301> (geraadpleegd op 27 mei 2025).
- De Meyer M., 2000. Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Ketelbuizerstraat I, <https://inventaris.onroerendergoed.be/waarnemingsobjecten/70357> (geraadpleegd op 27 mei 2025).
- Van Remoorter O. & Demoen D., 2016. Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Lichtervelde – Stegelstraat. BAAC Vlaanderen Rapport nr. 165, Bassevelde. <https://inventaris.onroerendergoed.be/waarnemingsobjecten/210831> (geraadpleegd op 27 mei 2025).

8. Figurenlijst

Figuur 1: Beslissingsboom, criteria bij omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen, deel 1 (© Agentschap Onroerend Erfgoed).....	5
Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het plangebied (© Geopunt, NGI).....	7
Figuur 3: GRB-basiskaart met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).....	8
Figuur 4: Zicht op het plangebied, weergegeven op een recente orthografische foto (© Geopunt).	8
Figuur 5: Zicht op de geplande werken (© Opdrachtgever).....	9
Figuur 6: Zicht op het kelderplan ter hoogte van de toekomstige bibliotheekruimte (© Opdrachtgever).....	10
Figuur 7: Digitaal hoogtemodel (DHM) met aanduiding van het plangebied (© Informatie Vlaanderen).....	11
Figuur 8: Detail van het Digitaal hoogtemodel (DHM) met aanduiding van de hoogteprofielen en het plangebied (© Informatie Vlaanderen).	12
Figuur 9: Hoogteprofiel 1, op basis van het Digitaal hoogtemodel (© Geopunt).....	12
Figuur 10: Hoogteprofiel 2, op basis van het Digitaal hoogtemodel (© Geopunt).	12
Figuur 11: Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).	13
Figuur 12: Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).....	14
Figuur 13: Toelichting bij het Type 1 (© Geopunt).....	15
Figuur 14: Bodemkaart met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).....	15
Figuur 15: Kaart van Ferraris (1171 – 1777) met aanduiding van het plangebied (© Geopunt). 17	
Figuur 16: Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het plangebied (© Geopunt). . 18	
Figuur 17: Popp-kaart (1842 – 1879) met aanduiding van het plangebied (© Geopunt). 18	
Figuur 18: Topografische kaart Vandermaelen (1846 – 1854) (© Geopunt).....	19
Figuur 19: Orthofoto van 1971 met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).....	19
Figuur 20: Orthofoto van 1990 met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).....	20
Figuur 21: Orthofoto van 2000-2003 met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).	20
Figuur 22: Orthofoto van 2012 met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).....	21
Figuur 23: Meest recente orthofoto met aanduiding van het plangebied (© Geopunt).....	21
Figuur 24: Zicht op het grondplan van de opgraving aan de Leysafortstraat (© Demey, 2021, p.58).....	24
Figuur 25: Meldingen uit de Centraal Archeologische Inventaris (CAI) binnen straal van 1,5km vanaf het plangebied, met aanduiding van het plangebied.	24